

קריאת מגילה באמצעות רמקול

דבמשנה ובגמרא מצינו לענין תקיעת שופר, דאם קול הברה שמע לא יצא, **דבקול שופר מעכב אם יש בקול תערובת של שופר אחר או שאינו ממין שופר**, אבל בקריאת התורה או מגילה, הרי שומע קול הקורא, אלא שמעורב גם קול אחר, יש לדון דשפיר יוצא גם כשנתערב בו מקול אחר, **דהכלל הוא מכח הקורא**, וכל הקולות כשרים, אלא שיהיה מכח בר חיובא, כן נראה לכאורה וצ"ע בזה.

גם בשו"ת אגרות משה כתב שאין פסול 'קול הברה' ברמקול, אך ביאר זאת באופן אחר:

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן קח:

ולא דק כתר"ה בלשוננו, דאין שייך זה לקול הברה שבמתני' דר"ה דף כ"ז, **שהרי הכא נשמע קול חזק ובריא**, אך כוונת כתר"ה היא שאומרים שנשמע קול אחר שנברא מקולו ולכן שייך דמיונו לנשמע מלאו בר חיובא דקול הברה לא שייך ללאו בר חיובא.

אולם הגרב"צ עוזיאל דחה את החילוק בין שופר לשאר ברכות וקריאות:

שו"ת משפטי עוזיאל חלק ג סימן לד:

ולדידי אין זו סייעתא, דכלל אמרו רז"ל אין לא ראיתי ראייה. וכמו כן אין לא מצאתי ראייה. וכדרכה של תורה ללמוד דבר מתוך דבר בדרך הבינה וסברא ישרה. **ובאמת גם בשופר מה ששמע מקול הברה לא יצא אין זה מפני שנתעבה הקול אלא מפני שאין זה קול תוקע בשופר אלא קול הברת שופר**. והוא הדין ומכל שכן הוא לכל דברי תפלה תורה וברכה שאיש מישראל חייב לצאת בה. זהו פשוט וברור.

❖ **מהו יסוד המחלוקת בין הגרב"צ עוזיאל לבין המנחת אלעזר**

והמנחת יצחק, לגבי מהותו של פסול 'קול הברה'?

❖ **מהו 'קול הברה' על פי האגרות משה?**

ב. שמיעה מאינו "בר חיובא"

במשנה במסכת מגילה מבואר, שצריך לשמוע את המגילה מפיו של יהודי החיוב במצוה זו:

מסכת מגילה פרק ב משנה ד:

הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן רבי יהודה מכשיר בקטן.

הגרש"ז אויערבך הבהיר, שהקול הנשמע ברמקול וכדומה, אינו קולו של אדם אלא קולה של המכונה:

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן ט:

והתינוח אם המיקרופון והרמקול היו רק מגבירים או מרכזים את קול האדם שיהא נשמע גם למרחקים, כעין אפרכסת או צינור חלול וכדומה אפשר דאז היה שפיר נחשב כאילו שומעים ממש את קול האדם.. אבל למעשה אינו כן שהחוט היוצא מן המיקרופון מוליך רק זרם משתנה של חשמל הגורם בסופו להניד את הממברנה הנונת את הקול באותן התנודות של ממברנת המיקרופון ועל ידי זה נוצר הקול, אבל טעות גדולה היא לחשוב שהחוט מוליכים ממש את הקול כמו שהם מוליכים זרם, ואלמלי היה שם לבסוף מנורת חשמל ולא מגנט עם ממברנה, אפשר שקול האדם היה גורם רק לשנות את האור ותו לא מידי. **ולכן תמה אני מאד על כמה מגדולי הרבנים שהתירו לשמוע מקרא מגילה דרך**

הקדמה:

מגילת אסתר מתארת את יד ה' שאפפה והשגיחה עלינו באותה תקופה, עד שיצאנו מאפילה לאורה ומשעבוד לגאולה. קריאת המגילה נחשבת גם כהלל והודאה לה'. דרך שמיעת המגילה מתפרסם הנס, ומתחזקת האמונה והתפילה: 'כעשותך נוראות באותן הימים, איתנו הפלא תשועת עולמים'.

שאלה: האם ניתן לקרוא מגילה ברוב עם באולם הכנסים המרכזי של הבסיס, כאשר בשל כך יצטרכו להשתמש ברמקול?

א. קול הברה

נאמר בגמרא:

תלמוד בבלי ראש השנה דף כז עמוד ב:

התוקע לתוך הבור, או לתוך הדות, או לתוך הפיטס, **אם קול שופר שמע - יצא, ואם קול הברה שמע - לא יצא.**

כמה פוסקים למדו מכך, לגבי קול שנשמע באמצעות מכשירים חשמליים:

שו"ת משפטי עוזיאל חלק א סימן כא:

וראיה לזה ממשנה ערוכה דתנן: התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפיטס **אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא** ובגמ' אמר רב הונא לא שנו אלא לאותן העומדים על שפת הבור אבל אותן העומדים בבור יצאו (ר"ה כז ב). מכאן אנו למדים שכל קול היוצא מפי אדם או כל מכשיר אחר יש לו שני צלילים האחד הקול הטבעי והשני הד הקול שהוא נשמע ביותר בתוך הבור או במדבר שמם וראשי ההרים... וזהו קול הברה שאמרו במתניתין אם שמע קול הברה לא יצא, ולפי זה קול התליפון (טלפון) והראדיא (רדיו), שהוא קולט ומרכז את הד הקול ולא הקול עצמו הוא ודאי קול הברה, ואין השומע יוצא ידי מצות שופר, והוא הדין לכל ברכות וקדושה, שהרי הד קול איננו קול האדם ואין יוצאים ידי חובה ולא עובין אמן וקדושה אלא בקולו של אדם בן דעה ובן מצוה.

מאידך, רבים מהאחרונים חילקו בין תקיעת שופר לקריאת מגילה:

שו"ת מנחת אלעזר חלק ב סימן עב:

נשאלתי הלכה למעשה, אם יש לענות אמן אחר ברכת חבירו ששומע ע"י הטלעפאן (טלפון) שהוא המכונה ששומע קול חבירו על ידה גם בריחוק הרבה פרסאות, ונתהווה שבסעודת שמחה של חבירו היה אחד מברך בורא פרי הגפן שישמע חבירו ע"י הטלעפאן, ואומר לו לחיים, ושאלו אם יש לענות אמן על זה, וכן כששומע קדושה וברכו ע"י הטלעפאן בריחוק מקומות בהרבה פרסאות אם מותר לענות כנזכר... וכן לענין מגילה נשאלתי אם יוצא השומע מהקורא בטלעפאן ומכל הצדדים שחתר השואל לא מצאתי לאסור. דבאמת במגילה לא פסל אם נתעבה קול הקורא בהברה בשמיעה בריחוק מקום וכיוצא וזה פשוט.

וכן כתב הגרצ"פ פרנק בתשובתו המובאת בשו"ת מנחת יצחק, והוסיף לבאר:

שו"ת מנחת יצחק חלק ב סימן קיג:

גם מה שכתב שם (בס' עדות לישראל), דבמכונת שמיעה, אינו יוצא ידי חובת קריאת התורה ומגילה, לפום ריהטא לאו בחדא מחתא מחתינהו,

'והגית בו' - דפי לימוד עצמי לחיילי צה"ל

מגביר קול ואיך לא שמו לבם לדבר זה שרק קול תנועות של ממברנה שומעים ולא קול מקרא מגלה של אדם.

וכן הכריע להלכה הגר"ע יוסף:

חזון עובדיה פורים הלכות מקרא מגילה סעיף ג:

השומע מקרא מגילה דרך הטלפון או ברדיו, אינו יוצא ידי חובתו, אפילו כששומע על ידי שידור חי, והושמע ברכת המגילה ברדיו אינו עונה אמן.

אף על פי כן, כמה פוסקים כתבו, שניתן לדון את הקול הנשמע ברמקול כקולו של המשמיע.

❖ **עין לעיל בלשונו הגרצ"פ פרנק. האם יש בדבריו תשובה לדברי הגרש"ז אויערבך?**

הגר"י כהן, נכדו של הגרצ"פ פרנק, למד מדבריו תשובה לדברי הגרש"ז אויערבך:

הרי קודש על מקראי קודש (פרנק) פורים סימן יא:

ובזה נסתרו דברי המערערים על מקרא מגילה על ידי רמקול או טלפון, שדרך הטלפון או הרמקול לא נשמע קול האדם אלא קול אחר שנתהווה מכוחו, ודומה לתקליטים. וכתבו שלפי האמור לעיל אינו דומה לתקליט שנפסק כוח האדם ונעשה קול אחר. אבל ברמקול או בטלפון, אפילו אם נאמר שלא נשמע קול האדם אלא קול אחר, מכל מקום עדיין לא נפסק כוח קול האדם ולא נשמע הקול **אלא כשהוא קורא והכל בא מכוח הקורא ונחשב כקולו ממש.**

באופן אחר ביאר זאת תלמידו של המנחת אלעזר:

שו"ת נטע שעשועים סימן ד:

לא דמי שמיעת טלפון לנידון הבת קול שבשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סימן רע), דבשלמא התם מיירי דהקול נפסק ופורח ואין לו עוד שום קשר עם המדבר דהיינו המשמיע, אבל בדיבור על ידי הטלפון לא כן הוא, אלא שבעת שהמשמיע משמיע אין כאן שום הפסק ואותו הקול ממש שמדבר המשמיע שומע חבירו אפילו ברחוק כמה וכמה מאות פרסאות תיכף ומיד באותו רגע כמימרא בלי שום הפסק, **ויש התקשרות גמור בין השומע ובין המשמיע**, אם כן בכגון דא גם לדעת ההלכות קטנות יוצאין ידי המצווה.

הגדרה נוספת בעניין זה כתב הגר"מ פינשטיין:

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן קח:

הנה בדבר קריאת המגילה ע"י מיקרופון קשה לומר בזה הלכה ברורה כי לא נתברר כראוי איך נשמע ע"י זה ע"י אנשים הראוי לסמוך עליהם. הנה לדידי מספקא טובא אף אם נימא שהאמת כאמירת המומחים שלא נשמע קול האדם אלא קול אחר שנעשה מקולו (כשמדבר באמצעות רמקול), מטעם שכיון שעכ"פ רק כשהוא קורא נשמע הקול יש להחשיב זה כשמיעת קולו ממש, **דהרי כל זה שנשמע עושה קולו ממש**. ומנין לנו עצם כח השמיעה איך הוא שאולי הוא ג"כ באופן זה שנברא איזה דבר באויר ומגיע לאזנו. וכן מסתבר לפי מה שאומרים חכמי הטבע שהקול יש לו הלוך עד האזן וגם יש קצת שיהיו זמן בהלוכו, ומכל מקום נחשב שהוא קול האדם, לכן אפשר שגם הקול שנעשה בהמיקרופון בעת שמדבר ששומעין אותו הוא נחשב קולו ממש, וכן הא יותר מסתבר. וגם לא ברור הדבר מה שאומרים שהוא קול אחר. ומטעם זה אפשר אין למחות ביד אלו שרוצים לקרא המגילה ע"י המיקרופון מצד ההלכה.

❖ **סכם, כיצד השיבו הפוסקים על קושיית הגרש"ז אויערבך?**
❖ **דייק בלשון הפוסקים, האם הקול בכך אף לכתחילה? מדוע?**

רבים מהפוסקים החמירו למעשה כדעת הגרש"ז אויערבך, אולם בשו"ת צ"ץ אליעזר כתב:

שו"ת צ"ץ אליעזר חלק ח סימן יא:

על כן למסקנא דדינא נראה לפענ"ד, דנהי דלכתחילה בודאי יש לעשות כל טצדקי לחזר שלא להשמיע קריאת המגילה דרך מיקרופון. אבל בעברו וקרא בודאי אין מקום לבוא ולפסוק בסכינא חריפא שלא יצאו ידי חובתם והברכות כאילו היו לבטלה, ובאין דרך אחרת, או כפי שנשאלתי במקרה אחר על בית חולים גדול שא"א להעביר שמיעת קריאת המגילה לחולים כי אם דרך המיקרופון, אזי המורה על כגון דא להתיר אפילו לכתחילה השמעת קריאתה באמצעות כלי המיקרופון אין מזחיחין אותו.

❖ **חוה דעתך, האם ישנם מצבים שנכון להורות בהם אף לכתחילה כשיטה זו?**

ג. שמיעת המגילה בסמיכות לקורא ברמקול

כתב הגר"מ ראטה:

שו"ת קול מבשר חלק ב סימן כה:

ומעתה בנידון שלנו במיקרופון הזה שקול הדבור רק מוליד גלים והגלים מולידים את החום החשמלי ומפעילים את המיקרופון .. ולעניין להשמיע לקהל תפילת הש"ץ וקריאת התורה ותקיעת שופר לא יצאו השומעים ידי חובת המצווה דגבי מצוה בעינן כולה מכוח אדם ולא שיהיה כוח אחר מעורב בו. יוצא מזה ששמיעה על ידי רמקול לא מאפשרת לצאת ידי חובה, ואם יכול לשמוע גם בלי יוצא ידי חובתו.

וכן כתב הגר"ע יוסף:

חזון עובדיה פורים עמ' נז הלכות קריאת מגילה:

וכשהאולם בית הכנסת רחב מאוד ובו קהל גדול לשמוע המגילה, ומשמיעים מקרא המגילה על ידי רמקול, **היושבים סמוך לשליח הציבור באופן שגם אם יינטל הרמקול יוכלו לשמוע משליח הציבור ואין הרמקול אלא מסייע להגברת קול השליח ציבור יוצאים ידי חובתם**. אבל היושבים רחוק משליח הציבור שבלעדי הרמקול לא היו יכולים לשמוע את הקריאה מהשליח ציבור - **לא יצאו ידי חובתם**.

❖ **מדוע העומדים סמוך לבעל הקורא יוצאים ידי חובתם, למרות שלמעשה שומעים את קולו דרך הרמקול?**
❖ **חוה דעתך, בבית כנסת גדול, אך ניתן לשמוע בו את המגילה בדוחק אף בלא רמקול, האם נכון לכתחילה לקרוא את המגילה באמצעות רמקול?**

ד. הלכה למעשה:

כך נפסק להלכה בספרנו תורת המחנה פרק נה תשובה ג':

א. לדעת רבים אין יוצאים ידי חובת קריאת המגילה באמצעות רמקול או טלפון, שכן אין זה קולו של הקורא, אלא קול חשמלי גרידא.
ב. במקום שבו מתקיימת קריאת מגילה באמצעות רמקול, יש להתמקם סמוך לקורא באופן בו ניתן לשמוע את קריאתו גם ללא הרמקול.